

*Л.В. Баженов,
м. Кам'янець-Подільський*

Центр дослідження історії Поділля і бібліотеки Хмельниччини

Аналізується співпраця Центру дослідження історії Поділля з бібліотеками Хмельниччини в галузі бібліографії, науково-дослідної роботи, проведення наукових конференцій, презентацій краєзнавчої літератури.

Ключові слова: Центр дослідження історії Поділля, бібліотека, співпраця, бібліографія, наукова конференція, презентація, книжкова виставка.

У червні 2010 року виповнилося 15 років діяльності Центру дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка. За цей період Центр сформувався як науково-громадська установа, що інтенсивно працює, спираючись на штатних співробітників, почесних і дійсних членів з числа науковців, краєзнавців, працівників музеїв, архівів, краєзнавчих відділів бібліотек, викладачів вищих і учителів загальноосвітніх навчальних закладів й всіх тих, які причетні до історико-краєзнавчих досліджень та публікацій з історії та культури Поділля (Вінниччини, Тернопільщини і Хмельниччини). У роботі установа спирається на створені свої осередки: Хмельницький міський відділ Центру дослідження історії Поділля, Вінницьку філію Центру дослідження історії Поділля, Теофіпольський районний відділ Центру дослідження історії Поділля та Південно-Східної Волині й інші. З-поміж пріоритетних напрямів діяльності Центру таких, як науково-дослідна, науково-методична робота, дослідження історії міст і сіл Поділля, історія культури Поділля, важливе місце належить бібліографічному відділу установи та співпраці його на цьому тлі з бібліотечною мережею управління культури і туризму Хмельницької обласної та районних державних адміністрацій, науковими бібліотеками вищих навчальних закладів і насамперед, Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка¹.

Співпраця Центру з бібліотеками здійснюється за такими напрямками: а) створення бібліографічного каталогу з історії та культури Поділля, щоб мати якнайповніші відомості про видання та публікації про наш край, які були в минулому і здійснюються

нині; б) презентація нових видань Центру дослідження історії Поділля і новітньої краєзнавчої літератури в бібліотеках області перед аудиторією читачів; в) спільна організація міжнародних, всеукраїнських, регіональних науково-практичних і краєзнавчих конференцій, круглих столів, семінарів, нарад; г) участь у підготовці та виданні “Календарів знаменних і пам’ятних дат” на наступні роки для області, міст і районів, установ; д) вивчення передового досвіду роботи на ниві краєзнавства працівників бібліотек та його популяризація у відповідних виданнях Центру та в періодиці; д) обмін надходженнями краєзнавчих видань (монографії, книги, збірники, посібники, путівники, журнали тощо), які мають Центр і бібліотеки; е) залучення науковців і краєзнавців бібліотек до науково-дослідної та науково-методичної роботи Центру дослідження історії Поділля тощо.

За 15 років роботи нашої інституції зусиллями всіх штатних співробітників на чолі з відповідальними (призначеними) працівниками створено бібліографічний предметний і систематичний каталог поділезнавчої літератури, що налічує 8,4 тисячі карток, який щоденно поповнюється. Відділ краєзнавчої літератури Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Миколи Островського має каталог, який удвічі перевищує кількість бібліографічних карток Центру, що пояснюється як часом виникнення цієї бібліотеки, так і більшими можливостями для його створення.

Каталог з історії та культури Поділля складено згідно з періодизацією історії України і регіону (наприклад, “Історія первісного суспільства на Поділлі”, “Поділля доби Київської русі”, “Історія Поділля в добу незалежної України” і т.д.). Крім того, впроваджено в каталозі тематичні покажчики літератури (“Історія міст і сіл Хмельниччини” згідно з адміністративно-територіальним устроєм області, “Етнографія, фольклор і мистецтвознавство Поділля”, “Археологія Поділля”, “Видання Центру дослідження історії Поділля” “Дослідники історії Поділля” та ін.). Наявний каталог уже приносить користь тим, які виконують наукові праці поділезнавчого спрямування. Постійно опрацьовують каталог як науковці і краєзнавці звідусіль, такі студенти, які пишуть бакалаврські, дипломні і магістерські роботи, пов’язані з історією та культурою регіону. Крім Кам’янця-Подільського, зареєстровані студенти, магістранти з Вінниці, Чернівців, Острога, Хмельницького, Шепетівки, Житомира, а також вчені-історики з університетів міст Хоккайдо і Акіта (Японія), Санкт-Петербург (Росія), Варшава і Краків (Польща), Берлін (Німеччина), Пряшів (Словаччина), а також з багатьох міст України. Цікаво відзначити,

що з каталогами працюють часто старшокласники шкіл, які є членами Малої академії наук і пишуть конкурсні наукові роботи з історії Поділля².

Наступним кроком у роботі Центру з удосконалення бібліографічної роботи буде комп'ютеризація каталогу і його безпосередній зв'язок з Інтернетом. До речі, користувачі каталогу Центру вже мають вихід на бібліографічні сайти Інтернет-мережі.

Важливо підкреслити, що Центр, співпрацюючи з краєзнавчим відділом Хмельницької обласної універсальної наукової бібліотеки імені Миколи Островського та відділом бібліографії Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, з 2004 року у своїх періодичних виданнях: всеукраїнському науково-краєзнавчому збірнику (журналі) "Хмельниччина; Дивокрай" та з 2009 року в щоквартальному бюлетені "Краєзнавець Хмельниччини" веде постійні рубрики "Основні видання літератури з історії та культури Хмельниччини", "На книжну полицю", в яких подаються бібліографічні відомості про найновіші краєзнавчі видання. В інших рубриках "Огляди краєзнавчої літератури", "Коротко про видані книги та їх авторів" здійснюється інформування про зміст, рецензування окремих монографій, книг, наукових збірників, навчальних посібників з історії Поділля, які дозволяють читачеві, в першу чергу науковцю, краєзнавцю, вчителю історії краще орієнтуватися у потоці краєзнавчої літератури й визначати свої пізнавальні і дослідницькі інтереси³.

Важливе місце в популяризації науково-краєзнавчих видань Центру та інших установ і закладів мають відповідні презентації літератури для загалу читачів у бібліотечній системі Хмельниччини. Наведемо свіжі приклади. Так, у листопаді 2009 року відбулися читацькі конференції "Запали свічку Пам'яті" у Дунаєвецькій районній бібліотеці, бібліотеці Будинку культури села Лисець Дунаєвецького району, Кам'янець-Подільській районній бібліотеці й ін. На них мова йшла про створення й значення фундаментальної двотомної "Національної книги Пам'яті жертв голодомору 1932-1933 рр. в Україні. Хмельницька область". На підтвердження викладеного матеріалу у виданні виступали учасники і свідки трагічних подій 76-річної давності. У роботі конференцій взяли участь і виступили від Центру дослідження історії Поділля професори Л.В. Баженов, В.С. Прокопчук, Ю.В. Телячий, директор Державного архіву Хмельницької області П.Я. Слободянюк, а також представники місцевої влади, бібліотекарі, вчителі, учні й інші читачі⁴.

Постійним місцем презентацій краєзнавчої літератури є читальний зал Хмельницької ОУНБ імені Миколи Островського.

Зокрема, читацькі конференції про видання Центру дослідження історії Поділля відбулися за монографіями і книгами В.С. Прокопчука “Два села – одна доля” у 2001 р., “Під егідою Українського комітету краєзнавства” у 2004 р., “Історичне краєзнавство Правобережної України 30-х років ХХ – початку ХХІ ст.” у 2005 р., “Я спасення шукав для народу (Мілегій Смотрицький в долі України)” у 2008 р.⁵ Постійно тут презентуються видання Хмельницького міського відділу Центру дослідження історії Поділля, який використовує бібліотеку також як місце для проведення своїх засідань, нарад і наукових конференцій.

Дієва співпраця Центру дослідження історії Поділля налагоджена з бібліотеками в галузі організації і проведення спільних науково-краєзнавчих і науково-практичних конференцій, присвячених історії та культурі Хмельниччини. Зокрема, на базі Хмельницької ОУНБ імені Миколи Островського відбулися потужні всеукраїнські наукові конференції під егідою Центру дослідження історії Поділля: “Видатні діячі визвольних змагань українського народу (1917-1920 рр.)” (19.01. 2007 р.), “Пилявецька битва 1648 року в історії України” (19.09.2008 р.) та ін. У роботі обох форумів взяли участь науковці, краєзнавці, освітяни, бібліотекарі з багатьох міст України. Низка студентів, старшокласників міста Хмельницького і науковців були нагороджені Грамотами і Дипломами за змістовні доповіді під час засідань, відбулася презентація тематичних книжкових виставок, обладнаних працівниками бібліотеки, підготовлено і згодом видано наукові збірники за матеріалами проведення конференцій.

Такий же тісний зв'язок Центру дослідження історії Поділля встановлено з науковою бібліотекою Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, яку очолює співробітник Центру професор В.С. Прокопчук. Це дало змогу спільно організувати і провести міжнародну науково-практичну конференцію “Бібліотека вищого навчального закладу – центр науково-інформаційного забезпечення підготовки національних кадрів (До 135-річчя від дня народження Степана Сірополка)” (19-21.09.2007 р.) та міжнародні наукові читання “Євген Паранюк: людина, дослідник і меценат України та української діаспори (До 85-річчя від дня народження громадського діяча)” (12-13.09.2008 р.). У роботі конференції взяла участь представницька делегація Російської державної бібліотеки у Санкт-Петербурзі, що дало змогу бібліотеці університету та Центру дослідження історії Поділля налагодити зв'язки з науковцями північної Пальміри та розробити спільну наукову програму досліджень на перспективу. Міжнародні читання

були присвячені українському емігрантові Є. Паранюку, який мешкає в Нью-Йорку (США), займається краєзнавством, просвітительством і за власні кошти значно поповнив фонди бібліотеки університету науковою і навчальною літературою, виданою за кордоном. На обох форумах відбулася презентація тематичних книжних виставок, які підготували співробітники бібліотеки та згодом були у наукових збірниках опубліковані матеріали на основі результатів їх роботи⁶.

Підсумком проведення названих та інших таких конференцій стала інтенсифікація науково-дослідної праці не тільки співробітників Центру дослідження історії Поділля та інших науковців, а, головне, працівників бібліотек. Факти засвідчують, що питома вага бібліотекарів області, особливо наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, суттєво зросла в краєзнавчих дослідженнях та з-поміж учасників міжнародних, всеукраїнських і регіональних конференцій, симпозіумів, круглих столів і читань, які проводяться сьогодні на Хмельниччині. Все це утворює бібліотеки не тільки як просвітні, але й як важливі наукові центри нашого краю⁷.

Примітки

1. Баженов Л.В. Наукова бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету – осередок краєзнавства та історико-регіональних досліджень Поділля (1991-2007 рр.) /Л.В. Баженов //Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету: Серія: Бібліотекознавство. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, 2008. – Вип. 1. – С. 182-186.
2. Поточний архів Центру дослідження історії Поділля, папка 3-4. Звіти про діяльність Центру за 2001-2009 рр. (розділи: Науково-методична робота).
3. Див.: “Хмельниччина: Дивокрай”. – 2004. – № 1-4; 2005. – № 1-4; 2006. – № 1-4; 2007. – № 1-4; 2008-2009. – № 1-4; Краєзнавець Хмельниччини. – 2009. – Вип. 1,2; 2010. – Вип. 1-2.
4. Поточний архів Центру, папка 4. Звіт про діяльність Центру за 2009 р., арк. 9.
5. Там само. Звіти про діяльність Центру за 2001, 2004, 2005, 2008 рр.
6. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету: Серія: Бібліотекознавство. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, 2008. – Вип. 1; Євген Паранюк: людина, дослідник і меценат України та української діаспори (До 85-річчя від дня народження громадського діяча): матер. міжнар. наук. читань. – Нью-Йорк; Кам'янець-Подільський; Пряшів: Оіум, 2009.

7. Баженов Л.В. Назв. праця. – С. 185-186; Прокопчук В.С. Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історія й сьогодення /В.С. Прокопчук // Освіта, наука і культура на Поділлі: зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський: Оіюм, 2008. – Т. 11. – С. 37-59.

Анализируется сотрудничество Центра исследования истории Подолии с библиотеками Хмельниччины в сфере библиографии, научно-исследовательской работы, проведения научных конференций, презентаций краеведческой литературы.

Ключевые слова: Центр исследования истории Подолии, библиотека, сотрудничество, библиография, научная конференция, презентация, книжная выставка.

УДК 01:908(477.82)

*Г.В. Бондаренко,
м. Луцьк*

Бібліографія краєзнавства Волинської області

У публікації аналізується бібліографія історичного краєзнавства Волинської області, волинезнавства. Вона охоплює проблеми необхідності створення та використання історичної бібліографії як наукової дисципліни, яка має важливе значення в накопиченні та збереженні краєзнавчої інформації з історії, культури, економіки та природи краю. Наявність бібліографічних видань свідчить і про стан розроблення теми.

Ключові слова: Бібліографія, історія, краєзнавство, Волинь, Полісся, покажчик, каталог.

Сьогодні всі галузі освіти, науки, культури, а разом з ними і краєзнавство, опинились у світовому інформаційному просторі. Тому для розвитку краєзнавчих досліджень дуже важливо, щоб обласні, міські, районні бібліотеки та бібліотечні системи мали вихід на державну, а згодом – на світову інформаційні системи. Це зменшило витрати часу та коштів на пошуки джерел через міжбібліотечні абонементи, сприяло одержанню вичерпної інформації з будь-яких питань і тем через “Інтернет”. Підготовка до такої системи роботи